
Recuperări

CZU: 811.135.1`367.2

Mihail Gudima
**(22.11.1939, Egoreni, Soroca –
12.08.2009, Bălți)**

Studii: Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Facultatea de Filologie (1966). Doctor în filologie (1974). Angajat al Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți din 1968: asistent universitar, lector superior universitar, conferențiar universitar la Catedra de limba română.

Subiecte apozitive în limba română¹

Se știe că membrii de propoziție explicativi pot substitui explicatul, reluând funcția acestuia (Gudima 1979: 59-72; Vahman 1970: 92-93; Дмитриева 1973: 186-188; Руднев 1959: 40-41; Hodiș 1966: 54-61). În articolul de față, ne vom ocupa numai de subiectul reluat, de precizare, numit apozitiv.

Subiectul apozitiv prezintă o reluare, o dublare a subiectului propoziției cu scopul de a-i explica, concretiza sensul. De exemplu: *...vom stărui în fața ochilor tăi întâmplările, ce le auzi, și ele, întâmplările acestea, te vor îndemna de multe ori să le dezlegi* (V. Beșleagă). E de menționat că, pe lângă pronumele personale *noi, voi, ei, ele*, care indică un grup de persoane, apar întotdeauna subiecte apozitive omogene sau compuse. Bunăoară: *Și pe cei pe care voi, tu și Stelu, îi numiți culaci să nu-i tratezi?* (L. Barschi).

Deseori, pronumele-subiect este inclus, adică lipsește. Să se compare: *Se gândi că se vor duce în doi la Stelu – el și Vasile Bărbuță* (L. Barschi) și *Se gândi că ei, el și Vasile Bărbuță se vor duce în doi la Stelu*. Sau: *Ne-am uitat unul la altul – și cu Vasile* (L. Barschi) și *Noi, eu și cu Vasile, ne-am uitat unul la altul*. Astfel de subiecte sînt numite pleonastice, reluate sau dublate (Будагов 1958: 67; Ciobanu 1969: 18; Iordan 1956: 543-546).

E de menționat că B. Vahman, analizînd construcțiile discutate, distinge două varietăți ale reluării subiectului în propoziție: repriza și anticiparea (Vahman 1970: 155-159). Iată cum definește Dumnealui aceste noțiuni: „Repriza se numește repetarea pleonastică a subiectului printr-un pronume personal; anticiparea e întrebuintarea pleonastică a unui pronume personal înaintea subiectului/substantiv sau pronume demonstrativ”. Din aceste definiții, este limpede că autorul consideră subiect, în ambele cazuri, substantivul. Deosebirea dintre repriză și anticipare se face pe baza poziției pronumelui față de substantiv: la repriză, pronumele stă în encliza subiectului și are misiunea de a-l sublinia, de a-l accentua (*ibidem*: 156), iar, la anticipare, pronumele se află în procliză, constituind un morfem pronominal pe lângă verb (*ibidem*: 157).

După părerea noastră, o astfel de distincție nu se justifică, deoarece, după cum menționa I. Iordan, „la început subiectul a fost exprimat numai prin pronume”, iar

---

¹Text reprodus după: *Analele Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți*. Serie nouă, T. 18, fasc. b: Filologie, Bălți, 1995, p. 22-25.

.....
 apoi, „pentru a se evita o înțelegere greșită sau o simplă nedumerire din partea ascultătorului, se repetă subiectul sub forma substantivului căruia îi ținea locul pronumele, se preciza, adică, cine este „el”/sau „ea” (Jordan 1956: 544). În defavoarea părerii că în ambele cazuri subiectul propoziției se exprimă prin substantiv, indiferent de poziția lui față de pronume, vorbește, în primul rând, faptul cum se introduce în propoziție fiecare dintre aceste elemente: primul /fie el pronume, fie substantiv/ se leagă direct/gramatical/ de predicatul enunțului, iar al doilea e raliat și se leagă de predicat numai prin intermediul primului; în al doilea rând, elementul care dublează, explică, precizează nu poate sta niciodată înaintea explicatului. Prin urmare, atât repriza, cât și anticiparea constituie unul și același fenomen lingvistic: reluarea, dublarea unei părți de propoziție.

În această ordine de idei, vom releva că structurile în care subiectul este reluat de un pronume personal au un statut aparte. Pronumele se caracterizează printr-o funcție specifică, ce e determinată de mai mulți factori: a) el nu poate, prin semantica sa, preciza, concretiza subiectul; b) nu e capabil să îndeplinească funcția de parte de propoziție de precizare; c) nu poate răspunde la întrebarea de precizare *cine anume?* De exemplu: *Ochilă atunci se ie și el după Harap-Alb* (I. Creangă). Întrebarea de precizare *cine anume (se ie)?* e nefirească. I. Creangă a dorit să sublinieze că, împreună cu ceilalți, la drum a pornit și Ochilă (Ciobanu 1969: 29). Deci funcția pronumelui e de a accentua individul care s-a asociat la un grup de persoane. Această valoare a pronumelui devine explicită datorită adverbului „și”. Atunci când adverbul „și” lipsește, pronumele nu mai redă sensul indicat mai sus, ci prezintă o simplă totalizare a subiectelor. Observați: *Atunci Harap-Alb, Gerilă, Ochilă și Păsări-Lăți-Lungilă se pun ei de ospătează și beu cât le trebuie* (I. Creangă). Prin urmare, pronumele care reia un subiect-substantiv are misiunea de a accentua subiectul și, totodată, de a arăta că subiectul dat se asociază altor subiecte, care efectuează aceeași acțiune sau căroră li se atribuie aceeași caracteristică. O altă funcție a pronumelui este de a face totalizarea subiectelor omogene, dând naștere unei construcții pleonastice în care pronumele este neutru din punct de vedere stilistic. Cu această valoare, el poate relua și un singur subiect, bunăoară: *Harap-Alb vede el bine unde merge treaba ...* (I. Creangă).

Dacă subiectul este exprimat printr-un pronume, iar elementul apozitiv – prin substantiv, vom avea de a face cu subiecte apozitive, care precizează, concretizează, identifică persoana indicată de pronume. Ele răspund la întrebarea de precizare: *cine anume?*

Spre deosebire de tradiționalul concept cum că avem subiecte reluate numai pe lângă pronumele personale, noi includem în această categorie și dublarea subiectelor exprimate prin alte pronume. Cîteva exemple: a) pronume demonstrativ: *Istalalt, adică Dănilă, zice în gîndul său...* (I. Creangă); *Căci și împăratul, cât era de împărat le dăduse acum toate pe una și nici măcar aceea nu era bună: frică!* (I. Creangă); b) pronume nehotărît: *Ceva, poate aceeași licărire tremurîndă, îl combătea* (Em. Bucov); c) personal cu funcție de posesiv sau posesiv: *Nu era destul că a împușcat în el Buga – îl mai scot din sărite și ai săi – Vasile Bărbuță, Maxim Crăcănatul* (L. Barschi); e) pronume de reverență: *... dumnealui, Mereuță, e scos din post...* (Gh. Gherghiu). Uneori, pronu-

.....
mele se îmbină cu un numeral cardinal sau colectiv, care are funcția de a preciza numărul persoanelor. Bunăoară: *La părinți fuseseră numai ei doi – el și frate-său* (L. Barschi).

Menționăm că pot fi atestate construcții similare, însă numeralul e adverbializat, îndeplinind funcția sintactică de circumstanțial de mod. De exemplu: *De câte ori badea Arsene a chitit să rămână în doi – Costică și Lisandra* (L. Barschi). Numeralul adverbial în doi = singuri, împreună răspunde la întrebarea *cum să rămână?*

Nu sînt excluse cazurile cînd pronumele-subiect lipsește, fiind prezente numai subiectele apozitive. De pildă: *Așteptau în trei: Nina, Pavel și Victor ...* (Gh. Gherghiu). Această propoziție trebuie concepută în felul următor: *Ei, Nina, Pavel și Victor, așteptau în trei ...*

Subiectul apozitiv poate preciza un numeral cu valoare substantivală în funcție de subiect. Bunăoară: *Cei patru – el, Malana, Alexe și Nata – deși nu vorbeau deschis „un lucru delicat”, totuși se gîndeau la el* (Em. Bucov); *A șasea, baba Sanda, nu prea era într-o părere cu ele ...* (Gh. Gherghiu).

Subiectul apozitiv poate preciza sensul subiectului exprimat printr-un substantiv sau îmbinare de cuvinte cu sens figurat, metaforic. De exemplu: *... a gătit mîncarea și așteaptă să-i fie gloata – Călin și Dănuță* (Ana Lupan); *Fusese pe atunci desfundată lacrima boierească – poloboacele cu vin* (Gr. Adam).

Subiectul apozitiv va apărea pe lîngă orice parte de vorbire în funcție de subiect ce implică o explicare: *Iar mai la vale, ..., era cîrma, ori pravlenia ..., ..., ori cancelaria satului* (I. Cana); *I-a spus că cei trei, adică cei mîndri, n-au ce căuta în lăcașul domnului* (I. C. Ciobanu).

În încheiere, menționăm că subiectul apozitiv constituie o parte de propoziție care se află în raport explicativ, de precizare cu subiectul propoziției și răspunde la întrebarea de precizare *cine sau ce anume?* Ele pot fi raliat pe lîngă subiecte exprimate prin diverse părți de vorbire, care necesită o precizare.

Între membrii construcției cu subiectul reluat de un pronume personal, precedat sau nu de „și”, nu se stabilește un raport explicativ, de precizare. Pronumele personal are funcții specifice: de a accentua subiectul, de a arăta că subiectul dat se asociază subiectului propriu-zis sau de a face o totalizare a subiectelor omogene.

Bibliografie

- Ciobanu, A., *Părțile principale ale propoziției*, Chișinău, Editura Universității de Stat din Chișinău, 1969.
- Gudima, M., *Raportul explicativ – relație semantică între membrii construcției apozitive*, în *Contribuții la studierea limbii și literaturii moldovenești*, Chișinău, 1979, p. 59-72.
- Hodiș, V., *Echivalența semantico-sintactică a termenilor raportului apozitiv*, în *Cercetări de lingvistică*, Anul XI, ianuarie-iunie, 1966, nr. 1, p. 54-61.
- Iordan, I., *Limba română contemporană*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1956.
- Vahman, B., *Stilistica moldovenească*, Chișinău, Editura Cartea Moldovenească, 1970.
- Будагов, Р., *Этюды по синтаксису румынского языка*, Москва, Изд-во Академии наук СССР, 1958.
- Дмитрева, Л. К., *Осложненные предложения*, în *Функциональный анализ грамматических категорий*, Ленинград, 1973, стр. 153-191.
- Руднев, А., *Синтаксис осложненного предложения*, Москва, Гос. Учебно-педагогического изд. Министерства Просвещения РСФСР, 1959.